

Burak Sözer*

Pilancı, H. (2019). *Açık ve Uzaktan Türkçe Öğrenme Sistemleri İçin Ölçütler*. Ankara: Pegem Akademi, 75 s. ISBN 978-605-241-708-9

Giriş

İletişim ve bilişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar neticesinde zaman ve mekân sınırlılığını ortadan kaldırarak, devlet kurumları ve özel kuruluşlar tarafından bir eğitim programı çerçevesinde hazırlanan açık ve uzaktan öğrenme sistemleri, bireye özerk bir öğrenme deneyimi sunması nedeniyle son zamanlarda yaygın olarak tercih edilen bir eğitim-öğretim modeli olmuştur. Uzaktan eğitim, yüz yüze ve geleneksel eğitim modelin bir alternatifi olarak düşünülmesine rağmen, yıllar içerisinde resmî ve özel kurumlar tarafından geliştirilen ve teknolojinin de ilerlemesiyle bilişim imkânlarını kullanan yenilikçi bir eğitim yaklaşımı hâline gelmiştir. Geleneksel eğitimde karşılaşılan coğrafi ve fiziksel kısıtlamaları ortadan kaldırması, daha az maliyetle daha fazla olanak sunması, kurumların ulusal ve uluslararası alanda geniş kitlelere eğitim vermesi, hem bireysel hem kitlesel eğitime imkân tanınması ve öğrenci bağımsızlığı gibi olanaklar sağlanması nedeniyle uzaktan eğitim modelleri, dünyada sıkça kullanılmaktadır.

Bilişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte uzaktan eğitim uygulamaları, kavram olarak sınırlılığını genişletmiş, öğrenme sistemlerinin erişiminin kolay ve yaygın olması nedeniyle “açık”, kullanıcılarına öğrenme olanağı sunması nedeniyle de “öğrenme” kavramını alarak uzaktan eğitimin yanı sıra “açık ve uzaktan öğrenme” şeklinde de tanımlanmaya başlamıştır (Pilancı, 2018:76). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde son dönemlerde ülkemizde de yaygınlaşmaya başlayan açık ve uzaktan öğrenme ortamları, teknolojinin en çok kullanıldığı sahalardan biri olan dil öğrenme disiplininde kapsamını genişletmeye devam etmektedir. Günümüzde, teknolojinin ve araçlarının küreselleşmenin en önemli unsuru hâline gelmesi

* (Dr. Öğrencisi); Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, buraksozer90@hotmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-0100-3129

nedeniyle, dil öğretimi ve dolayısıyla kültür aktarımı çevrim içi ve çevrim dışı bilişim sistemleri üzerinden gerçekleştirilmektedir. Türkçeyi dünyada en çok konuşulan, okunan, dinlenen ve yazılan bilim ve kültür dili hâline getirebilmek için açık ve uzaktan öğrenme sistemlerini kullanmak bir gereksinim olmuştur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan uzaktan eğitim programları, eğitici eğitimi sertifika programları ve Türkçe öğretimi portalları şeklinde uygulanmaktadır. Çeşitli kurum, kuruluş ve bireyler tarafından hazırlanan açık ve uzaktan öğrenme sistemleri arasında uygulama, yöntem ve değerlendirme ölçütleri bakımından birliğin olmadığı açıktır. Gerek yurt içinde gerek yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyenlere kaliteli bir eğitim sunabilmek için, açık ve uzaktan eğitim sunan kurumların belirli değerlendirmelerden geçmesi gerekmektedir.

Eğitim programları değerlendirme süreçlerinden biri de ölçütlerdir. Uzaktan eğitim yapısı gereği, değerlendirme aşamalarında başarı ölçütleri, değerlendirmeye elverişlilik ve değerlendirmeci gibi konularda farklılık gösterebilmektedir (Kaya, 2002:265). Uzaktan eğitim kurumlarında kullanılan farklı modeller nedeniyle, değerlendirme yaklaşımlarında da farklılıklar söz konusudur. Özellikle öğrenci sayısı fazla olan kurumlarda, karar vermeyi kolaylaştırmak için önceden belirlenen ölçütlere göre hareket edilir.

Bir eğitim programının değerlendirilmesinde kullanılan ölçme araçları, birbirinden farklı özelliklere sahiptir ve özellikle ölçüt, standart ve ölçme araçları arasındaki kavram farklılıklarını bilmemek, yanlış ölçümlere neden olur. Ölçütler, bir programın değerlendirilebilmesi için temel olarak görülen özelliklerdir. Standartlar ise, ölçütün yeterliliğine yanıt arar ve verir. Ölçme araçları, hazırlanan ölçütleri dikkate alarak performans hakkında bilgi veren veri toplama araçlarıdır (Kaya, 2002:268-270). Bunun yanı sıra ölçek, bireyler ile ilgili yargıda bulunabilmek için ölçme sonuçlarına ve ölçülen özelliğe bakar ve bir referans noktası olarak kabul edilir. Mutlak ve bağıl ölçüt olarak iki türe ayrılır (Karadağ, 2014:14).

Ölçütler, bir programın başarılı-başarısız, verimli-verimsiz gibi tanımlarla değerlendirilmesini temel noktalar üzerinden ortaya koyar. Dolayısıyla eğitimi verilecek alanın uzmanları tarafından iş birliği ile belirlenmelidir. Ülkemizde gerek yüz yüze gerek açık ve uzaktan eğitim uygulamaları ile yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, kurumları denetleyen, verimliliğini ve kalitesini ortaya koyan ortak bir merkez bulunmamaktadır. Açık ve uzaktan eğitim, özelliği gereği değerlendirmesi zor bir sistemdir. Kurumların birbirinden farklı öğretim materyalleri hazırlaması, öğrencilerin amaçlarının farklı olması, eğitim, yaş, beklenti gibi unsurların da devreye girmesiyle değerlendirme aşamasında başarı ölçütlerinin tespit edilmesi uzun ve detaylı bir çalışma gerektirmektedir. Açık ve uzaktan eğitim ile yapılan Türkçe öğretiminde de bu sorunlarla doğal olarak karşılaşmaktadır. Üniversitelerin farklı uzmanlara ve ekonomik olanaklara sahip olması nedeniyle açık ve uzaktan yabancı dil olarak Türkçe öğretim programlarının arasında bir kalite farkı meydana gelmektedir. Bu kalite farkını ortadan kaldırarak belirli başarı düzeylerine ulaşan yabancılara Türkçe öğretimi merkezleri ve eğitim sistemleri kurabilmek için belirli ölçütlere göre hareket etmek gerekmektedir. Değerlendirme için ölçüt, standart ve ölçüm araçlarının belirlenmesi, yabancılara Türkçe öğretim programlarının kalitesini rastlantısal değil yararlı ve anlamlı yargılar ile ölçmeye olanak tanır. Açık ve uzaktan Türkçe öğretim uygulamaları sunan kurumların performanslarının değerlendirilmesi, öğrencilerin öğrenci ihtiyaçlarını daha hızlı ve doğru tespit etmesini sağlar. Değerlendirme politikaları ve uygulamaları kalıcı hâle geldiğinde, kurum-eğitici-öğrenci arasındaki bağın kuvvetlenmesine olanak tanır.

Türkçenin açık ve uzaktan uygulamalarla öğretiminin ulusal ve uluslararası alanda bilinirliği, Türk dilinin bir bilim ve kültür dili hâline gelmesi adına önemlidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin teknolojiden destek alarak yaygın bir tabanda verimli bir şekilde sunulabilmesi için belirli ve ortak bir değerlendirme deseninin olması bir ihtiyaçtır. Bu çalışmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi için hazırlanan açık ve uzaktan öğrenme sistemlerinin nitelikli bir şekilde üretilmesine katkı sağlamak, sistemi uygulayan kişi ve kurumların Türkçe öğretimi noktasında değerlendirilme ölçütlerini belirleyerek kalite süreçlerinin takibi olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla çalışma, Türkçe öğretiminin değerlendirme programları ve süreçleri hakkında önemli verilere sahiptir.

Değerlendirme

Eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde dünya genelinde hızla artan teknoloji destekli dil öğretimine dikkat çekilmiş, yabancılara Türkçe öğretiminde açık ve uzaktan öğrenme sistemlerinin gerekliliğine ve teknoloji tabanlı dil öğretim sistemlerinin nitelikli, verimli, etkili ve standartlara uygun bir şekilde devam ederek uzun ömürlü ve kalıcı olması için değerlendirme ölçütlerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Açık ve uzaktan eğitim, ülkemizde kullanımı artan bir sistem olmasına rağmen bu kavramın içeriği ve tanımı hakkında sahip olunan bilgiler kısıtlıdır. Çalışmanın birinci bölümünde, açık ve uzaktan öğrenme nedir sorusunun yanıtı, yerli ve yabancı kaynaklardan sunulan ifadelerle ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra açık ve uzaktan öğrenmenin tarihsel gelişimi, bu konuda farklı sınıflandırmaları olduğu ifade edilmiş ve Yamamoto (2010)¹ dan aktarılan *Teknoloji ve Öğrenme Eğilimleri* tablosu sunulmuştur.

Bilgisayar Destekli Dil Öğrenme Alanının Gelişim Süreci, “Torat, B. (1998). Computer-Assisted Language Learning: an Overview” adlı çalışmadan uyarlanmış, bu süreç 1950’lerden başlanarak günümüze kadar olan gelişim evreleri, teknolojik gelişmeler, dil öğretim yaklaşımları, yabancı dil öğrenme sistemi örnekleri şeklindeki tablo başlıkları ile kronolojik olarak aktarılmıştır. Bu tablo, gerek dil öğretiminde gerek eğitim sisteminde teknolojinin zaman içerisinde ne kadar verimli ve yön gösterici olduğu hakkında bilgi vermektedir. Tabloda dikkat çeken nokta ise *Bilgisayar Destekli Dil Öğrenme Alanı* içerisinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenme sistem örneğine ancak 2007 yılında rastlanılmasıdır.

Birinci bölümün en kapsamlı ve son kısmı *Açık ve Uzaktan Öğrenme Sistemleri ile Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenmeye Yönelik Açık ve Uzaktan Öğrenme Sistemlerinde Kalite Standartları* bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın esas amacının belirtilmeye başlandığı bu bölümlerde, açık ve uzaktan öğrenme sisteminin yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki kullanımının Türkiye’deki ilk örnekleri görülmektedir. Nitelikli ve uluslararası ölçme programlarına uygun bir şekilde yapılan değerlendirme süreçleri, açıktan ve uzaktan Türkçe öğretimi için kurumsal bir yapı içerisinde gerçekleşmelidir. Bu durum, yabancılara Türkçe öğretim programlarının belirli politikalar ve doktrinler üzerinden gelişmesinin şart olduğunu göstermektedir.

İnternet araçlarının sunduğu olanaklar ile hazırlanan çevrim içi veya çevrim dışı dil öğretim programlarının her biri başarılı mıdır? Teknolojinin kullanımı, öğretim programlarının kapasite ve kalitesini artırmak için tek başına yeterli midir? Açık ve uzaktan öğrenme sistemlerinde kalite

¹ Yamamoto G.T., Ozan Ö., Demiray U. E. (2010). *3rd International Future-Learning Conference On Innovations in Learning For The Future 2010: E-Learning*. Istanbul University. 10-14 May.

standartları neden gereklidir? Bu soruların yanıtlarının aranmaya başlandığı bölümde, dil öğrenme sistemlerinin neden ölçütler dahilinde oluşturulması gerektiğinin önemine de vurgu yapılmaktadır.

Çalışmanın temelini oluşturan ikinci bölüm, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Yönelik Açık ve Uzaktan Öğrenme Sistemleri İçin Değerlendirme Ölçütleri* başlığıdır. Bu kısımda, eserin konusu, amacı, kapsamı, yöntemi incelenen açık ve öğrenme sistemleri, ölçütlerin hangi becerilere yönelik belirlendiği, değerlendirme ölçütlerinde kullanılan kaynaklar sunulmuştur. Çalışmada mevcut sistemler üzerinde karşılaştırma yapılmamış, açık ve uzaktan öğrenme uygulamalarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yararlanılabilecek değerlendirme ölçütleri listeler hâlinde sunulmuştur. Sistemin genel ölçütleri, hedef kullanıcıların amacı ve dil düzeyi başta olmak üzere içerik, hedef, yabancı dil öğrenme stratejilerinin öğretimi, etkileşim, dokümantasyon, kurulum/işletim, dönütler, ekinlikler, değerlendirme, özel ölçütler, hazırlayanlar, uygulayanlar, geliştiren ve dağıtan kurumlar ve fiyat boyutunda listelenmiştir. Ayrıca sistemin kullanılabilirlik ve teknik yapı gibi arayüz boyutunda değerlendirilmesi yapılırken dikkat edilmesi gereken ölçütler de belirtilmiştir.

Türkçe konu içeriğine ilişkin ölçütler ise işlev, tema, kategori, dildeki kalıplar, yapılar, süreçler boyutunda ele alınmış, bu ölçütler hazırlanırken Diller İçin Avrupa Öneriler Çerçevesi, 2013 versiyonundan destek alınmıştır. Dolayısıyla ölçütlerde, kişilerin dil öğrenme amacına bağlı olarak tematik ayrımlar yapılmış ve kullanım alanlarının sınırlılığı belirlenmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrencileri için açık ve uzaktan öğrenme sistemlerini kullanan ya da kullanacak olan kişi veya kurumların, yazma becerisini geliştirmeye yönelik sunacakları içeriklerin kalite standartlarının belirlenmesi için hazırlanan ölçütler, gösterilmiştir. Burada belirlenen boyutlar, yazma çalışmalarında kullanılması gereken metinler, metinlerin söz varlığının özellikleri, dil bilgisi ve yazma aktivite ve stratejilerine yönelik uygulamalar olarak belirlenmiştir. Yazma araçlarında, genelde sözlükler üzerinde durulmuş ve çevrim içi sözlüklerin kapsamlı ve anlaşılır olmasının bir ölçüt olarak kullanılması gerektiği görülmüştür.

Açık ve uzaktan öğrenme programlarının sahip olduğu teknolojik olanaklar nedeniyle dil öğretiminde en avantajlı olduğu noktaların başında kelime öğretimi gelmektedir. Günümüzde yerli ve yabancı kişi ve kurumlar tarafından çevrim içi ya da çevrim dışı olarak hazırlanan kelime öğretimi programları, dil öğrencilerinin amaçlarına hizmet edebilmektedir. *Kelime Öğrenmeye İlişkin Ölçütler* bölümünde özellikle kelime aktivitelerinin kelime öğrenme ve kelime üretme kazanımlarını nasıl sunması gerektiği hakkında değerlendirme ölçütü sunan kısım, program hazırlayıcılarına bilgi sunmaktadır. Bunun yanı sıra günlük hayatımızda çok sık kullandığımız arama motorları, konuşan sözlükler, yazılı ve görsel sözlükler birer kelime öğrenme aracı olmuştur. Bu araçların her birinin hangi normlarda olması ve değerlendirilmesi gerektiği *Kelime Öğrenmeye İlişkin Ölçütler* tablosunda verilmiştir.

Sonuç

Açık ve uzaktan öğrenme sistemlerine dil öğrenme amacıyla başvuran kişilerin beklentilerini sağlayabilmek ve bu sistemleri hazırlayan kişi ve kurumların programlarını nitelikli bir şekilde değerlendirmesini sağlamaya yardımcı olmayı amaçlayan ölçütler, bu çalışmada açık ve anlaşılır bir şekilde sunulmuştur. Ülkemizde 60 yıl önce temelleri atılan açık ve uzaktan öğrenme sistemleri, bugün çeşitli devlet kurumları ve özel kuruluşlar tarafından farklı disiplinlerde farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Ancak bu programların verimliliğinin ve kalitesinin nasıl

ölçülmesi gerektiği ile ilgili çalışmalar ise oldukça kısıtlıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de açık ve uzaktan öğretim sistemleri gelişmekte olan bir alandır.

Türkçe öğrencilerine yönelik nitelikli ve kaliteli uzaktan eğitim programlarının geliştirilmesi için kurumsal bir bakış açısı ile ticari amaç gütmekten hareket edilmelidir. Türk dili, eğitim teknolojileri, içerik geliştirme ve tasarım uzmanları başta olmak üzere ilgili idari birimler iş birliği içerisinde çalışmalıdır. Bu çalışmada yer alan ölçütlerin üzerine eklemeler yapılabilir, eğitim portallarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için ortak bir komisyon kurulabilir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretim programında açık ve uzaktan eğitim sistemlerini uygulayan sistemler için değerlendirme ölçütlerinin hazırlandığı bu çalışmada, üzerinde durulan dokuz bölümde toplam 26 tema, 116 boyut ve 510 ölçüt belirlemiştir. Bilgi çağında iletişim olanak ve teknolojilerinin yaygın ve hızlı kullanımı, ülkemizde bu alanda yapılacak çalışmaların önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkçeyi bir dünya dili hâline getirmek için teknolojinin etkili ve bilimsel standartlara uygun bir şekilde kullanımı şarttır.

Kaynakça

Akyıldız, M. (2015). Açık ve Uzaktan Öğretimde Ölçme ve Değerlendirme Politikaları, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C:1, S:3, s.8-25.

Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.

Karadağ, N. (2014). *Açık ve Uzaktan Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme: Mega Üniversitelerdeki Uygulamalar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uzaktan Eğitim Anabilim Dalı, Eskişehir.

Pılandı, H. (2018). Açık ve Uzaktan Türkçe Öğrenenlerde Etkileşim: Eşzamansız İletişimde Öğretim Diyalogları. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, C:4, S:7, s.75-90.

İnternet Kaynakları

Anadolu Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Öğrenme Sözlüğü, <http://auosozluk.anadolu.edu.tr/>

United States Distance Learning Association, <https://usdla.org/>